

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3

Тема заняття: розв'язування вправ з ізомерії, номенклатури та хімічних властивостей алкенів; розв'язання розрахункових задач.

Мета заняття: навчитися розв'язувати вправи з ізомерії, номенклатури та хімічних властивостей алкенів; розв'язувати розрахункові задачі.

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Повторити матеріали лекцій за відповідними темами.

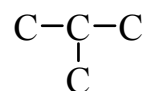
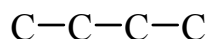
ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Приклади розв'язання

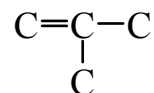
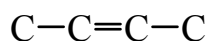
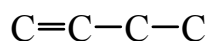
Приклад №1. Напишіть структурні формули всіх ненасичених вуглеводнів складу C_4H_8 і назвіть їх за номенклатурою ІЮПАК.

Розв'язання: Ненасичені вуглеводні складу C_4H_8 — це алкени. Для алкенів характерна структурна ізомерія (ізомерія карбонового скелету та ізомерія положення подвійного зв'язку) та геометрична ізомерія (*цис-транс*-ізомерія).

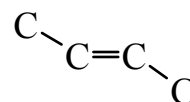
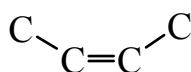
Існують два карбонових скелети, що містять чотири атоми Карбону: нерозгалужений і розгалужений:

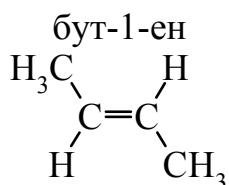
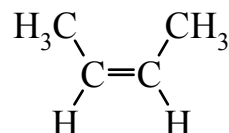
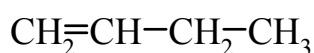
У нерозгалуженому скелеті можливі два положення подвійного зв'язку: у середині ланцюга і на початку ланцюга, а в розгалуженому скелеті — тільки на початку ланцюга:

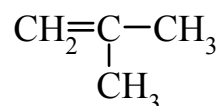
Нарешті, в алкені з подвійним зв'язком у середині ланцюга кожен атом Карбону зв'язаний із двома різними замісниками, тому цей алкен може існувати у виді *цис*- і *транс*-ізомерів:

Таким чином, сполуці C_4H_8 відповідають чотири алкени:

цис-бут-2-ен

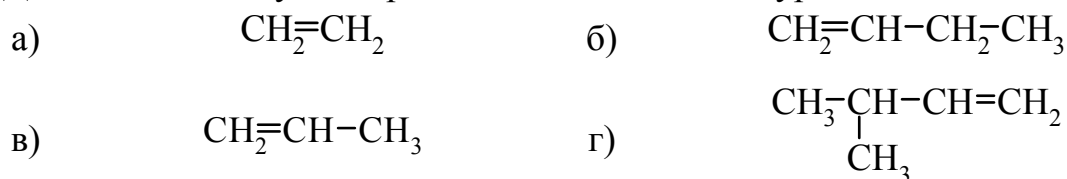
транс-бут-2-ен

2-метилпропен

Відповідь: складу C_4H_8 відповідає чотири ізомери.

Завдання для самостійного розв'язання:

1. Дайте назви наступним речовинам за номенклатурою ІЮПАК:

2. Напишіть структурні формули таких олефінів:

а) 3,4-диметилгекс-3-ену; б) 3-етил-2-метилпент-2-ену.

Зазначте, для якого вуглеводню можлива геометрична ізомерія. Напишіть формули відповідних ізомерів та назвіть їх. Поясніть, чому для однієї з наведених сполук геометрична ізомерія неможлива.

3. Напишіть структурні формули:

а) 3,4-диметилгепт-3-ену; б) 2,4-діетилгекс-1-ену; в) 3-етил-2-метилгекс-2-ену.

Зазначте, для якого вуглеводню можлива геометрична ізомерія. Напишіть формули відповідних ізомерів та назвіть їх.

4. Напишіть структурні формули ізомерів ненасичених вуглеводнів складу C_5H_{10} та назвіть їх за номенклатурою ІЮПАК.

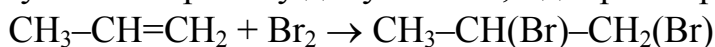
5. Напишіть структурні формули ізомерів ненасичених вуглеводнів складу C_6H_{12} та назвіть їх за номенклатурою ІЮПАК.

Приклад №2. Як здійснити наступні перетворення:

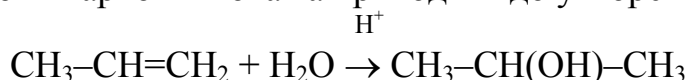
За допомогою структурних формул напишіть рівняння реакцій і зазначте умови, за яких відбуваються реакції.

Розв'язання: 1. Бромованням пропену добуваємо 1,2-дибромопропан:

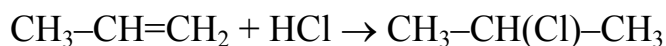

Ця реакція використовується для якісного і кількісного визначення сполук, які містять подвійний зв'язок між атомами Карбону.

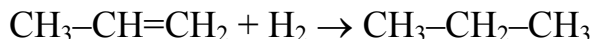
2. У присутності мінеральних кислот (сульфатна, нітратна, хлорна та ін.) пропен приєднує за місцем розриву подвійного зв'язку молекулу води (гідратація). Реакція проходить за правилом Марковникова та приводить до утворення спиртів:

3. Пропен приєднує за місцем розриву подвійного зв'язку молекулу гідроген хлориду (гідрогенгалогенування). Реакція проходить за правилом Марковникова та приводить до утворення галогеноалканів:

4. У присутності каталізаторів (дрібноподрібнені Pt, Pd або Ni) пропен приєднує за місцем розриву подвійного зв'язку молекулу водню, утворюючи алкани (відновлення або гідрування):

Завдання для самостійного розв'язання:

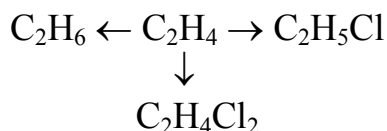
1. Як здійснити наступні перетворення:

етиловий спирт $\rightarrow$ етилен $\rightarrow$ бромоетан $\rightarrow$ 1,1-дибромоетан?

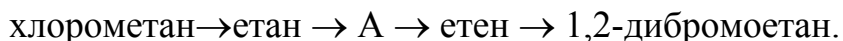
За допомогою структурних формул напишіть рівняння реакцій і зазначте умови, за яких відбуваються реакції.

2. Наведіть рівняння реакцій, за допомогою яких можна здійснити такі перетворення:

Зазначте умови, за яких відбуваються реакції.

3. Наведіть рівняння реакцій, за допомогою яких можна здійснити такі перетворення:

4. Напишіть рівняння реакцій полімеризації: а) 2-метилпропену; б) бут-1-ену; в) бут-2-ену.

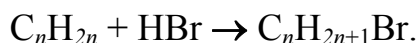
5. У дві пробірки з бромною водою і розчином калій перманганату поклали шматочки поліетилену. Чи зміниться забарвлення розчинів? Порівняйте дію на етилен та поліетилен бромної води та калій перманганату. Чи можна вважати поліетилен ненасиченою сполукою?

Приклад №3. Етиленовий вуглеводень масою 7,0 г приєднує 2,24 л (н.у.) гідроген броміду. Визначте формулу і будову цього вуглеводню, якщо відомо, що він є *цис*-ізомером.

Розв'язання: 1. Обчислюємо кількість речовини гідроген броміду:

$$\nu(\text{HBr}) = V(\text{HBr})/V_m = 2,24/22,4 = 0,1 \text{ моль.}$$

2. Складаємо рівняння хімічної реакції приєднання гідроген броміду до етиленового вуглеводню в загальному вигляді:

Згідно рівнянню реакції: $\nu(\text{C}_n\text{H}_{2n}) = \nu(\text{HBr}) = 0,1 \text{ моль.}$

3. Обчислюємо молярну масу етиленового вуглеводню:

$$M(\text{C}_n\text{H}_{2n}) = m(\text{C}_n\text{H}_{2n})/\nu(\text{C}_n\text{H}_{2n}) = 7,0/0,1 = 70 \text{ г/моль.}$$

4. Молярну масу етиленового вуглеводню C_nH_{2n} можна визначити також інакше:

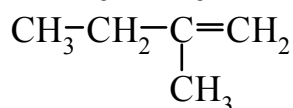
$$M(\text{C}_n\text{H}_{2n}) = n \cdot M(\text{C}) + 2n \cdot M(\text{H}) = (12n + 2n) \text{ г/моль.}$$

Отже, $12n + 2n = 70$. Відповідно $14n = 70$; $n = 70/14 = 5$.

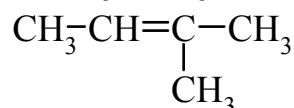
Таким чином, етиленовим вуглеводням складу C_5H_{10} відповідають п'ять структурних ізомерів:

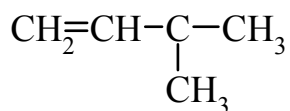
пент-1-ен

пент-2-ен

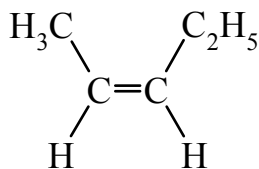
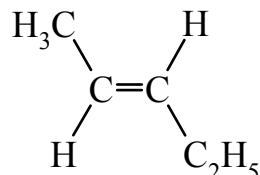
2-метилбут-1-ен

2-метилбут-2-ен

3-метилбут-1-ен

З цих речовин тільки 2-пентен має *цис-транс*-ізомери, тому що кожен з атомів Карбону, що зв'язаний подвійним зв'язком має два різних замісники:

цис-пент-2-ен*транс*-пент-2-енВідповідь: *цис*-пент-2-ен.

Приклад №4. Суміш етану та етилену об'ємом 200 мл (нормальні умови) знебарвила бромну воду масою 25 г. Розрахуйте об'ємну частку етилену в суміші, якщо масова частка бромну в бромній воді дорівнює 3,2%.

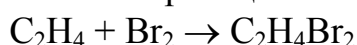
Розв'язання: 1. Обчислюємо масу бромну, що міститься в бромній воді:

$$m(\text{Br}_2) = m(\text{бром. води}) \cdot w(\text{Br}_2)/100\% = 25 \cdot 3,2\%/100\% = 0,8 \text{ г.}$$

2. Обчислюємо кількість речовини бромну:

$$n(\text{Br}_2) = m(\text{Br}_2)/M(\text{Br}_2) = 0,8/160 = 0,005 \text{ моль.}$$

3. З бромною водою легко взаємодіє тільки етилен з утворенням 1,2-дибромоетану. Складаємо рівняння відповідної хімічної реакції:

Згідно рівнянню реакції: $n(\text{C}_2\text{H}_4) = n(\text{Br}_2) = 0,005 \text{ моль.}$

4. Обчислюємо об'єм етилену за нормальних умов:

$$V(\text{C}_2\text{H}_4) = n(\text{C}_2\text{H}_4) \cdot V_m = 0,005 \cdot 22,4 = 0,112 \text{ л} = 112 \text{ мл.}$$

5. Розраховуємо об'ємну частку етилену у вихідній газовій суміші:

$$\varphi(\text{C}_2\text{H}_4) = V(\text{C}_2\text{H}_4)/V(\text{суміші}) = 112/200 = 0,56 \text{ або } 56\%.$$

Відповідь: об'ємна частка етилену в суміші дорівнює 56%.

Завдання для самостійного розв'язання:

1. Масова частка Гідрогену в молекулі вуглеводню дорівнює 14,29%. Густина речовини за повітрям 1,931. Визначте молекулярну формулу сполуки.

2. При спалюванні 2,45 г органічної речовини утворилось 7,7 г вуглекислого газу і 3,15 г води. Відносна густина пари цієї речовини за вуглекислим газом дорівнює 0,64. Визначте молекулярну формулу речовини.

3. 5,6 г етиленового вуглеводню приєднують 4,48 л гідроген хлориду (нормальні умови). Визначте молекулярну і структурну формули вуглеводню.

4. Визначте масову частку виходу продукту реакції (у % від теоретично можливого), якщо при взаємодії 5,6 л етилену (нормальні умови) з бромом було добуто 42,3 г 1,2-дибромоетану.

5. Суміш метану з етиленом об'ємом 800 мл (нормальні умови) знебарвила 200 г бромної води з масовою часткою бромну 1,6%. Визначте об'ємну частку етилену в суміші.

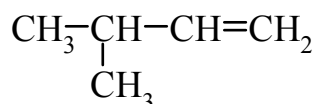
Тестові завдання

У завданнях 1-7 оберіть **одну** правильну відповідь

1. Серед наведених варіантів укажіть загальну формулу гомологічного ряду алкенів:

- а) C_nH_{2n-2} ;
- б) C_nH_{2n} ;
- в) C_nH_{2n+2} ;
- г) C_nH_{2n-6} .

2. Назвіть речовину, формула якої

- а) 3-метилбут-1-ен;
- б) 2-метилбут-3-ен;
- в) 3-етилбут-1-ен;
- г) 3-метилбут-1-ін.

3. Назвіть речовину, формула якої

- а) пропан;
- б) пропін;
- в) пропен;
- г) бут-1-ен.

4. Бромоетан може бути перетворений в етилен:

- а) взаємодією з натрієм;
- б) взаємодією зі спиртовим розчином лугу;
- в) нагріванням з сульфатною кислотою;
- г) взаємодією з воднем.

5. Реакція приєднання молекули води називається реакцією:

- а) гідрування;
- б) дегідрування;
- в) гідратації;
- г) дегідратації.

6. Реакція відщеплення молекули водню називається реакцією:

- а) гідрування;
- б) дегідрування;
- в) гідратації;
- г) дегідратації.

7. При взаємодії пропену з бромною водою утворюється:

- а) 1-бромпропан;
- б) 1,1-дибромпропан;
- в) 2-бромпропан;
- г) 2,2-дибромпропан.